

मूल्याङ्कनम्

कलाशिक्षायां मूल्याङ्कनं छात्राणां सृजनात्मकक्षमतां कलात्मकवृद्धिं च अवगन्तुं पोषयितुं च महत्त्वपूर्णं भूमिकां निर्वहति। पारम्परिकविषयाणां विपरीतम् कलाशिक्षायाः मूल्याङ्कनं सृजनशीलता, समीक्षात्मकं चिन्तनं, तकनीकीप्रवीणता, अभिव्यञ्जकक्षमता च इत्यादीनां कौशलानाम् विस्तृतश्रेणीं मूल्याङ्कनं कर्तुं केन्द्रीक्रियते एते मूल्याङ्कनानि न केवलं प्रगतिम्, निपुणतां च मापनार्थं अपितु अन्वेषणं, आत्मव्यञ्जनं, कलानां गहनतया प्रशंसां च प्रोत्साहयितुं च निर्मिताः सन्ति।

मूल्याङ्कनस्य पद्धतयः

यतो हि मूल्याङ्कनप्रक्रियाः मुख्यतया कौशल-आधारिताः सन्ति, अतः बालेन दत्तस्य 'समीचीन-असत्य-उत्तरस्य' उपरि निर्भरं न भवति। अतः प्रश्नपत्रैः लिखितैः उत्तरैः च 'परीक्षाणां' संरचना न करणीयम् इति महत्त्वपूर्णम्। एतेन कलाशिक्षापाठ्यक्रमे प्रयुक्तस्य दृष्टिकोणस्य उद्देश्यं सम्पूर्णतया पराजितं भविष्यति।

0680CH22

विभागाः, कार्यप्रदर्शनसमीक्षाः, परियोजनाभिः आधारितानि मूल्याङ्कनानि, चिन्तनात्मकानि स्वमूल्यांकनानि च इत्यादयः विविधाः मूल्याङ्कनविधयः, छात्रस्य अद्वितीयस्य कलात्मकस्य च यात्रायाः अन्वेषणं दातुं शक्नुवन्ति।

निम्नलिखितपृष्ठानि स्वरूपात्मकस्य समाहारात्मकस्य च मूल्याङ्कनस्य संरचनां सूचयन्ति। प्रत्येकस्मिन् मापदण्डे मूल्याङ्कनस्य चिह्नीकरणार्थं ५-बिन्दु-परिमाणं सुच्यते। एतेन शिक्षकाः, अभिभावकाः, छात्राः च बालकस्य प्रगतिः कथं भवति इति स्पष्टतां प्राप्तुं शक्नुवन्ति स्म। अधोलिखितं सारणी ५-बिन्दु-परिमाणं चिह्नितुं सन्दर्भरूपेण उपयोक्तुं शक्यते। प्रत्येकं कार्यस्य कृते विस्तरेण रूब्रिकाः विकसितुं शक्यन्ते।

अथवा रूब्रिक-आधारित-श्रेणयः) तथा गुणात्मक-मूल्यांकनम् (बालकस्य व्यवहारः, रुचिः, प्रगतिः इत्यादिषु पक्षेषु शिक्षकस्य अवलोकनानि येषां उल्लेखः रूब्रिकेषु न भवितुं शक्नोति)।

यद्यपि स्वरूपात्मकमूल्यांकनं प्रत्येकस्मिन् वर्गे अवलोकनानाम् आधारेण भवति तथापि समाहितमूल्यांकनस्य मूल्याङ्कनार्थं आवंटनार्थं एकः

सम्पूर्णः दिवसः भवति । मूल्याङ्कनस्य सज्जतायां स्थानस्य, सामग्रीनां, साधनानां, यन्त्राणां, अन्येषां आवश्यकसामग्रीणां च संग्रहणं, व्यवस्थितीकरणं च अन्तर्भवितुं शक्नोति । छात्राः स्वतः एव किमपि सृजितुं अर्हन्ति, यत् पृष्ठं तस्य आधारेण ।

परिमाणात्मकमूल्यांकनस्य (अङ्कानां) द्वयोः संयोजनं महत्त्वपूर्णम् अस्ति

छात्राणां शिक्षणस्तरः	संख्यात्मकं परिमाणम्	स्तरः
प्रारम्भिकः	१	ड
विकासशीलः	२	घ
आशाजनकः	३	ग
प्रवीणः	४	ख
सर्वोत्कृष्टः	५	क

मूल्याङ्कनमापदण्डाः राष्ट्रियपाठ्यक्रमरूपरेखा, २०२३ तः पाठ्यक्रमलक्ष्याणि (सी.जी.) तथा दक्षताः (सी) आधारिताः सन्ति सन्दर्भार्थं किउ.आर् कोर्ड्-मध्ये उपलब्धन्ते।

संरचनात्मक मूल्याङ्कनम्

सी.जी.	सी.	सामान्यः मानदण्डः	दृश्यकलायां विशिष्टाः शिक्षणपरिणामाः	अध्यायः	अध्यापकः	स्वीयकार्यम्
सी.जी. १	सी. - १.१	नित्यानुभवानाम् अभिव्यक्तिः	१. तेषां नित्यनिरीक्षणानाम् आधारेण कलाकृतेः निर्माणम्	१, २, ३		
			२. वर्णानाम् भावानाम् च सम्बन्धस्य चर्चा	२		
			३. वर्णानाम् मनोदशाभिः भावैः च सह संयोजनम्	२		
	सी. - १.२	सहयोगः सामूहिकं कार्यं च	४. चित्राणि निर्माय सहपाठिभिः सह सहकार्यस्य करणम्	३		
			५. कलाकृतीनां निर्माणे प्रदर्शने च परस्परं साहाय्यकरणम्	सर्वे		
सी.जी. २	सी. - २.१	रूढिप्रथानाम् अवबोधः	६. प्रकृतेः चित्रणार्थं प्रयुक्तानि रूढिरूपाणां परिज्ञानम्	२, ३		
			७. जनानां चित्रणे लैङ्गिकरूढिवादस्य स्वीकारः	३		
	सी. - २.२	कल्पना सृजनशीलता च	८. वस्तुनां, प्रकृतेः, जनानां च सूक्ष्मतरविवरणानां निकटतया अवलोकनम्	१, २, ३		
			९. सर्वेषां लिङ्गानाम्, रूपस्य च जनानां विविधभूमिकायां चित्रणम्	३		
			१०. स्वकीयानि प्रतिमानाः निर्माति, कागदशिल्पानां मुद्राणां च सज्जीकरणम्	४, ५		

सी.जी.	सी.	सामान्य: मानदण्डः	दृश्यकलायां विशिष्टा: शिक्षणपरिणामाः	अध्यायः	अध्यापकः	स्वीयकार्यम्
सी.जी. ३	सी. - ३.१	सामग्रीनां, साधनानां, तकनीकानां च उपयोगः	११. अङ्कन्या प्रकाशस्य छायायाश्च निर्माणम्	१, २		
			१२. नित्यवस्तूनि आकर्षयन् दृष्टिकोणस्य प्रयोगः	१		
			१३. कस्यापि चयनितमाध्यमेन सह वर्णटिन्ट्, छाया इत्यनयोः निर्माणम्	२		
			१४. कलाकृतीनां कृते विविधसामग्रीणां पृष्ठानां च प्रयोगः	२		
			१५. स्वकीयानां मुद्रापत्राणां मुद्राणां च उपयोगेन मुद्रणानां निर्माणम्	५		
	सी. - ३.२	तैयारीतः प्रस्तुतिपर्यन्तं कार्यप्रक्रिया	१६. फ्लिप्बुक, पेपर शिल्पं निर्माय प्राकृतिकरङ्गं सज्जीकरोति वा क्रमिकपदार्थानाम् अनुसरणं करोति ।	१, २, ४		
१७. मुद्रां कुर्वन् विचारान् परिवर्तयति प्रयोगाणां करणम्			५			
सी.जी. ४	सी. - ४.१ किञ्च सी. - ४.२	स्थानीयानां प्रादेशिकानां च कलानां ज्ञानरूपाणि, कलाकाराः च	१८. बुद्धस्य मुखस्य भिन्नशैल्याः तुलनायाः करणम्	३		
			१९. पारम्परिकरूपेण प्रयुक्तानां सामग्रीनां, उपकरणानां, पृष्ठानां च वर्णनम्	२		
			२०. कलाकारानां नामानि, कलापरम्पराः स्मरणं करोति, तेषां कार्यस्य वर्णनम्	सर्वे		
दृश्यकलायाः मध्यवर्षीयं संरचनात्मकं मूल्याङ्कनम्						
दृश्यकलायाः वर्षान्तिमं संरचनात्मकं मूल्याङ्कनम्						

सी.जी.	सी.	सामान्य: मानदण्डः	संगीते विशिष्टाः शिक्षणपरिणामाः	अध्यायः	अध्यापकः	स्वीयकार्यम्
सी.जी. १	सी. - १.१	नित्यानुभवानाम् अभिव्यक्तिः	१. स्वरस्य शरीरस्य च ताडनस्य उपयोगेन भावानाम् (उदाहरणार्थं चिन्ता, भय, आश्चर्य, आनन्द, क्रोध इत्यादिभिः सम्बद्धानां भावानां) वर्णनम्	६		
			२. विविधभावानां बोधकगीतानि चित्वा कारणानां व्याख्याकरणम्	६		
			३. स्वरस्य, गतिशीलतायाः, लयस्य, भावानाम् च सम्बन्धस्य चर्चा	६		
	सी. - १.२	सहयोगः सामूहिकं कार्यं च	४. सरललिपिं निर्मातुं सहपाठिभिः सह सहकार्यं करोति, तथा च सङ्गीततत्त्वानां, ज्ञातानां गीतानां च उपयोगेन परिदृश्यं व्यक्तं कर्तुं प्रयासः	६		
			५. गीतैः सह विविधभावानां कृते विषयगतगीतप्लेलिस्ट् निर्माणम्	६, ७		
सी.जी. २	सी. - २.१	रूढिप्रधानां परिज्ञानम्	६. सङ्गीतस्य रूढिवादस्य उदाहरणानि ददाति ।	१०		
			७. देशस्य सांस्कृतिकवैविध्यस्य उत्सवस्य कृते चर्चा कृत्वा गायनम्	१०		
			८. तेषां गीतानां चर्चा करोति ये तान् व्यक्तिगतरूपेण प्रेरयितुं साहाय्यकरणम्	११		
	सी. - २.२	कल्पना सृजनशीलता च	९. विषयाधारितं सरलगीतानि लिखितुं प्रयासः	१०		
			१०. कस्मिन् अपि गीते प्रधानभावनाचिन्त्य कारणानां चर्चा	१०		
			११. सरलयन्त्राणि निर्मातुं सहपाठिभिः सह कार्यं करोति तथा च समूहप्रस्तुतौ एकत्र आनयति ।	७		

सी.जी.	सी.	सामान्य: मानदण्डः	संगीते विशिष्टा: शिक्षणपरिणामाः	अध्यायः	अध्यापकः	स्वीयकार्यम्
सी.जी. ३	सी. - ३.१	सामग्रीनां, साधनानां, तकनीकानां च उपयोगः	१२. काष्ठधातुतार, मृत्तिका इत्यादीनां सामग्रीनां आधारेण वाद्ययन्त्राणां परिचयं करोति, यदा सम्भवं तदा निर्माणम्	७		
			१३. उपयोगितायाः (रागस्य लयस्य च) आधारेण कक्षायां निर्मितानाम् अथवा उपस्थितानां वाद्ययन्त्राणां वर्गीकरणम्	७		
			१४. प्रदत्तपृष्ठपट्टिकानां उपयोगेन ज्ञातानां गीतानां गायनस्य प्रयासः ।	९		
	सी. - ३.२	तैयारीतः प्रस्तुतिपर्यन्तं कार्यप्रक्रिया	१५. विविधधर्मपरम्पराभ्यः ज्ञातानि गीतानि प्रस्तुतिः	९		
			१६. सम्पूर्णभारतस्य स्थानीयगीतानि वा गीतानि वा चयनार्थं सहपाठिभिः सह कार्यं करोति ।	९		
			१७. विकल्पं व्याख्याय परिचयेन सह प्रेक्षकाणां समक्षं गीतानां प्रस्तुतिः	९		
सी.जी. ४	सी. - ४.१ तथा सी. - ४.२	स्थानीय तथा प्रादेशिक कला का ज्ञान रूपाणि, कलाकाराः च	१८. उत्तरदक्षिणभारतीयशास्त्रीयसङ्गीतयोः भेदानाम् अभिज्ञानम्	८		
			१९. कर्नाटक-हिन्दुस्तानी-परम्पराणां गीतानां गायनस्य प्रयासः ।	८		
			२०. स्थानीयकलाकारानाम् अथवा राष्ट्रियकलाकारानाम् नामानि स्मरणं करोति, तेषां कार्यस्य वर्णनं च करोति ।	८		
सङ्गीतस्य मध्यवर्षीयं संरचनात्मकं मूल्याङ्कनम्						
सङ्गीतस्य वर्षान्तिमं संरचनात्मकं मूल्याङ्कनम्						

सी.जी.	सी.	सामान्य: मानदण्डः	नृत्ये विशिष्टा: शिक्षणपरिणामाः	अध्यायः	अध्यापकः	स्वीयकार्यम्
सी.जी. १	सी. - १.१	नित्यानुभवानाम् अभिव्यक्तिः ।	१. दैनन्दिनकार्यक्रमेषु शरीरस्य गतिं प्रदर्शयति ।	१२		
			२. नित्यक्रियाः दर्शयितुं लयस्य मुद्राणां च संयोजनं करोति ।	१२		
			३. तेषां परिवेशेषु नृत्यरूपानाम् अभिज्ञानं करोति ।	१४		
	सी. - १.२	सहयोग एवं सामूहिक कार्य	४. गतिक्रमस्य नृत्यनिर्देशनार्थं सहपाठिभिः सह सहकार्यं करोति ।	१२		
			५. गति-ताल-सहिताः विविधाः ज्यामितीय-आकाराः निर्माति ।	१३		
सी.जी. २	सी. - २.१	रूढिप्रधानां पहिचानम्	६. नृत्ये आह्वानं प्राप्यमाणानां लैङ्गिकरूढिवादानाम् वर्णनं करोति ।	१३		
			७. सर्वविधं नृत्यं गतिं च प्रयत्नार्थं मुक्ततां दर्शयति ।	१३		
			८. नृत्ये बाधाभङ्गम् आधारितं परियोजनां प्रस्तुतं करोति ।	१३		
	सी. - २.२	कल्पना तथा सृजनशीलता	९. सरलसन्देशान् वाक्यानि च निर्मातुं हस्तानां उपयोगं करोति ।	१२		
			१०. नृत्यमुद्रासु विविधानि ज्यामितीयानि आकृतयः दृश्यन्ते ।	१३		
			११. नृत्यस्य कृते प्रॉप्स्, आभूषणं च डिजाइनं कृत्वा निर्माति ।	१४		

सी.जी.	सी.	सामान्य: मानदण्डः	नृत्ये विशिष्टा: शिक्षणपरिणामाः	अध्यायः	अध्यापकः	स्वीयकार्यम्
सी.जी. ३	सी. - ३.१	सामग्रीनां, साधनानां, तकनीकानां च उपयोगः	१२. मेरुदण्डस्य मोचनस्य उपयोगेन शरीरस्य मुद्राः प्रदर्शयति ।	१२		
			१३. नवरासाधारितभावनानां कृते मुखस्य भावाः दर्शयति ।	१२		
			१४. प्रोप्सु, प्रवेशः, निर्गमनं च कृते प्रदर्शनस्थानं चिनोति ।	१३		
			१५. नृत्यरूपेषु गतिषु, आसनेषु, हावभावेषु च सामान्यतां चिनोति ।	१४		
	सी. - ३.१	सामग्रीनां, साधनानां, तकनीकानां च उपयोगः	१६. दत्तविषयस्य कृते सरलं नाट्यलिपिं सज्जीकरोति ।	१४		
			१७. मुद्राणां, गतिनां, मुखस्य भावस्य च अभ्यासं कृत्वा संगीतेन सह प्रस्तुतं करोति ।	१४		
			१८. सम्पूर्णं भारतस्य कतिपयानां शास्त्रीयनृत्यरूपानाम् नामकरणं करोति ।	१२		
सी.जी. ४	सी. - ४.१ तथा सी. - ४.२	स्थानीयक्षेत्रीयकलारूपेषु, कलाकारेषु च ज्ञानम्	१९. सम्पूर्णं भारतस्य कतिपयानां शास्त्रीयनृत्यरूपानाम् नामकरणं करोति ।	१२		
			२०. विभिन्नेषु लोकनृत्येषु लिङ्गमान्यतानां विश्लेषणं करोति ।	१३		
			२१. विभिन्नभारतीयराज्यानां नृत्यरूपानां तुलनां करोति ।	१५		
नृत्यस्य मध्यवर्षीयं संरचनात्मकं मूल्याङ्कनम्						
नृत्यस्य वर्षान्तिमं संरचनात्मकं मूल्याङ्कनम्						

सी.जी.	सी.	सामान्य: मानदण्डः	नाट्ये विशिष्टाः शिक्षणपरिणामाः	अध्यायः	अध्यापकः	स्वीयकार्यम्
सी.जी. १	सी. - १.१	नित्यानुभवानाम् अभिव्यक्तिः	१. स्वविचाराः भावाः च अभिव्यक्तुं नूतनाः शब्दाः अन्वेष्टुं प्रयतते ।	१६, १७		
			२. तेषां दैनन्दिनजीवने विग्रहः भवति इति परिस्थितयः परिचिनोति ।	१६, १७		
			३. नवरासान् तेषां नित्यानुभवैः सह सम्बध्यति ।	१६		
	सी. - १.२	सहयोग एवं सामूहिक कार्यं	४. प्रस्तुतिम् स्थापयितुं सहपाठिभिः सह सहकार्यं करोति ।	१७, १९		
			५. द्वयोः वा अधिकयोः पात्रयोः सह कठपुतलीप्रदर्शनं निर्माति ।	१९, २०		
सी. जी. २	सी. - २.१	रूढिप्रधानां पहिचानम्	६. कथायां पात्राणां विशिष्टविशेषतां चिनोति ।	१७		
			७. सर्वेषां लिङ्गानाम् पात्राणां कृते वेषभूषा, मेकअपं च कल्पयति ।	१७		
	सी. - २.२	कल्पना तथा सृजनशीलता	८. परिस्थितीनां, दृश्यानां, पात्राणां च सूक्ष्मतरविवरणानि कल्पयति ।	१७		
			९. परिस्थितयः, सरलकथाः च कल्पयति प्रतिक्रियां च ददाति ।	१६		
			१०. स्थानीयसंस्कृतेः, स्वस्य भावनानां च आधारेण मुखौटं निर्माति ।	१६		

सी.जी.	सी.	सामान्य: मानदण्डः	नाट्ये विशिष्टा: शिक्षणपरिणामाः	अध्यायः	अध्यापकः	स्वीयकार्यम्
सी.जी. ३	सी. - ३.१	सामग्रीनां, साधनानां, तकनीकानां च उपयोगः	११. विविधानि कठपुतलीनि (अङ्गुली, मोजा, यष्टिः, छाया च) निर्माति ।	१९		
			१२. वेषभूषा, मेकअप, मञ्चस्य डिजाइनं च निर्माय तान् एकस्य निर्माणस्य कृते संयोजयति ।	१७, १९, २०		
			१३. कागदस्य, कार्डबोर्डस्य च उपयोगेन विविधानि मुखौटानि निर्माति ।	१६		
			१४. पात्राणां कृते स्वरस्य मॉड्यूलेशनस्य प्रयोगाः ।	१९		
			१५. मुखस्य भावः, स्वरः, कर्म च माध्यमेन भावानाम् अभिव्यक्तिं करोति ।	१६		
	सी. - ३.२	तैयारीतः प्रस्तुतिपर्यन्तं कार्यप्रक्रिया	१६. कथाः सम्पादयति परिवर्तयति च संवादरूपेण, वार्तालापेषु च ।	१७, १९, २०		
			१७. कथायाः आरम्भः, मध्यः, अन्तः च इति संरचनां करोति ।	१७, १९, २०		
			१८. आन्दोलनानां संवादप्रदानस्य च अभ्यासं करोति ।	१९, २०		
			१९. प्रेक्षकाणां कृते सम्पूर्णं शो प्रस्तुतं करोति ।	१९, २०		
सी.जी. ४	सी. - ४.१ तथा सी. - ४.२	स्थानीय तथा प्रादेशिक कला का ज्ञान रूपाणि, कलाकाराः च	२०. कथाप्रकारेषु वेषेषु च भेदं चिनोति ।	१८, १९		
			२१. लोकप्रियनाट्यकम्पनीनां नामानि स्मरणं करोति ।	१८		
			२२. अद्यतनस्य नाट्यस्य तुलना कम्पनीनाट्यस्य पारम्परिककठपुतलीना च करोति ।	१८, १९		
नाट्यस्य मध्यवर्षीयं संरचनात्मकं मूल्याङ्कनम्						
नाट्यस्य वर्षान्तिमं संरचनात्मकं मूल्याङ्कनम्						

संक्षिप्तं मूल्याङ्कनम्

दृश्यकला	समाहारात्मकस्य मूल्याङ्कनस्य दृष्टान्ताः	मूल्याङ्कनस्य मानदण्डः
वैयक्तिकम्	- पतङ्गस्य भवतः किं अर्थः ? - पतङ्गस्य डिजाइनं यत्किमपि आकारं भवतः रोचते (नियमितं वा अनियमितं वा) । - पतङ्गं निर्मातुं भवतः परितः सामग्रीं चिनुत । - भवन्तं प्रसन्नं कुर्वन्ति इति चित्रैः आकर्षयन्तु, वर्णयन्तु वा कोलाजं कुर्वन्तु । - तारं संलग्नं कुरुत यथा सः वायुना लम्बितुं वा उड्डीयेत वा ।	नित्यानुभवस्य व्यक्तिगतव्यञ्जना । कल्पना तथा सृजनशीलता । तेषां अवधारणायाः कृते समुचितसामग्रीः चिनोति । उपयुक्तानि तकनीकानि समस्यानिराकरणं च प्रयोजयति । प्रस्तुति ।
सामूहिकम् (३ - ४)	- उपयुक्तं स्थानं चिन्तयित्वा सर्वाणि पतङ्गाः एकत्र प्रदर्शयन्तु । - भवतः मित्राणि भवतः पतङ्गं प्रदर्शने दृष्ट्वा तस्य विषये चर्चां कर्तुं वदन्तु ।	सहयोग एवं सामूहिक कार्यं । समीक्षात्मकं चिन्तनम् ।
सङ्गीतम्	समाहारात्मकस्य मूल्याङ्कनस्य दृष्टान्ताः	मूल्याङ्कनस्य मानदण्डः
वैयक्तिकम्	- गीतं वाद्यते, छालः प्रधानभावं चिनोति ॥ - वाद्यमानस्य गीतस्य प्रधानभावनायाः प्रसारणे कथं पिच, डायनामिक्स, गीतं, वाद्ययन्त्राणि च कथं साहाय्यं कुर्वन्ति इति चर्चां कुर्वन्तु । - गीते लयचक्रं चित्वा शरीरस्य तालस्य उपयोगेन सरलं लयप्रतिरूपं निर्मातुं प्रयतध्वम् ।	नाना रसानां भावनानां वा ज्ञानम् । सङ्गीततत्त्वानां भावानाञ्च सम्बन्धः । पादपट्टिकां वा तालीवादनं वा, ताला वा उपयुज्य तालं रक्षति । सरलतालप्रतिमानं निर्मातुम् अर्हति ।
सामूहिकम् (३ - ४)	छालाः कथां चित्वा गीतानां उपयोगं कृत्वा आख्यानं जीवन्तं कुर्वन्ति ।	सङ्गीतखण्डानां चयनं सक्रियरूपेण भागं गृह्णाति । प्रेक्षकाणां सम्मुखे अन्तिमप्रदर्शनं प्रस्तुतं करोति ।
नृत्यम्	समाहारात्मकस्य मूल्याङ्कनस्य दृष्टान्ताः	मूल्याङ्कनस्य मानदण्डः
वैयक्तिकम्	- एकं भावं दर्शयन्तु रसनान्ना सह मेलनं च । - दत्तौ हस्तौ द्वौ वा लीणि वा दर्शयतु । - एकं कल्पनाशीलं हस्तं रचयतु । - परियोजना कार्यं ॥	गतार्थं शरीरस्य कल्पनाशीलः प्रयोगः । मेरुदण्डस्य मोचनं प्रयुक्तं दर्शयति । लयात्मक पाद टैपिंग । । बाहुपादयोः समन्वयं करोति ।
सामूहिकम् (३ - ४)	- नृत्यतालयोः क्रमवाक्यानि ॥ - हस्तैः सह वार्तालापं वा संवादं वा कुर्वन्तु ।	समूहेन सह लयस्य मेलनं करोति । नृत्यनिर्देशनस्य प्रयोगं कुर्वन् सहकार्यं करोति ।

नाट्यम्	समाहारात्मकस्य मूल्याङ्कनस्य दृष्टान्ताः	मूल्याङ्कनस्य मानदण्डः
वैयक्तिकम्	- भावः रसः वा गुरुणा दीयते । - बालकः नामयुक्तं पात्रं निर्मातुं ॥ - तस्मिन् भावे तस्य पात्रस्य स्थितिद्वयं कथयतु वा लिखत वा ॥ - वेषस्य डिजाइनं कृत्वा समानस्य पात्रस्य मेकअपं कुर्वन्तु ।	भावानाम् रसानां च ज्ञानम् । तस्य सम्बन्धं करोति जीवने तस्य प्रयोगं च अवगच्छति । तस्य प्रस्तुतीकरणे विश्वासः (मौखिकः वा लिखितः वा ।
सामूहिकम् (३-४)	- स्पष्टारम्भ-मध्य-अन्त्ययुक्तं वार्तालापैः सह सरलकथां लिखत । - तस्मिन् कथायां पात्रद्वयस्य प्रतिनिधित्वार्थं मुखौटाः निर्मायताम् ॥	स्वतःस्फूर्तता तथा समस्यानिराकरणम् । सामूहिककार्य एवं नेतृत्व । लिपिं मुखौटं च अवगच्छति ।

मध्यवर्षीयः अङ्कः	संरचनात्मकः अग्रगतिमूलः अङ्कः	समीकरणात्मकः मूल्याङ्कनपरः अङ्कः	सामग्रिकः अङ्कः
दृश्यकला			
सङ्गीतम्			
नृत्यम्			
नाट्यम्			
कलाशिक्षायां साकल्येन			
छात्रस्य सामर्थ्यविषयिण्यः टिप्पण्यः			
समीकरणक्षेत्रेषु टिप्पण्यः			

वर्षान्तिमः अङ्कः	संरचनात्मकः अग्रगतिमूलः अङ्कः	समीकरणात्मकः मूल्याङ्कनपरः अङ्कः	सामग्रिकः अङ्कः
दृश्यकला			
सङ्गीतम्			
नृत्यम्			
नाट्यम्			
कलाशिक्षायां साकल्येन			
छात्रस्य सामर्थ्यविषयिण्यः टिप्पण्यः			
समीकरणक्षेत्रेषु टिप्पण्यः			